

Archeo-rapport 244

Het archeologisch vooronderzoek aan het Aspergeveld te Keerbergen

Wouter Yperman & Maarten Smeets

Archeo-rapport 244

Het archeologisch vooronderzoek aan het Aspergeveld te Keerbergen

Wouter Yperman & Maarten Smeets

**Kessel-Lo, 2014
Studiebureau Archeologie bvba**

Colofon

Archeo-rapport 244

Het archeologisch vooronderzoek aan het Aspergeveld te Keerbergen

Opdrachtgever:	Durabrik Bouwbedrijven NV
Projectleiding:	Maarten Smeets
Leidinggevend archeoloog:	Wouter Yperman
Auteurs:	Wouter Yperman Maarten Smeets
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

D/2014/12.825/46

Studiebureau Archeologie bvba
Jozef Wautersstraat 6
3010 Kessel-Lo
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2014, Studiebureau Archeologie bvba

Administratieve fiche

Administratieve gegevens

Opdrachtgever	Durabrik Bouwbedrijven NV Landegemstraat 10, 9031 Drogen
Uitvoerder	Studiebureau archeologie bvba
Vergunningshouder	Wouter Yperman
Beheer en plaats opgravingsgegevens	Deze gegevens werden na het onderzoek overgemaakt aan de opdrachtgever.
Beheer en plaats vondsten en stalen	De vondsten en stalen werden na het onderzoek overgemaakt aan de opdrachtgever.
Projectcode	2014/164
Vindplaatsnaam	Keerbergen-Aspergeveld
Locatie	Vlaams-Brabant, Keerbergen, Aspergeveld
Kadasternummers	Afdeling: 1 Sectie: B Percelen: 54L, 55G
Lambertcoördinaat 1	9010 (X: 167799,464 Y: 188642,123 Z: 10,628m)
Lambertcoördinaat 2	9020 (X: 167869,318 Y: 188622,608 Z: 10,794m)
Lambertcoördinaat 3	9030 (X: 167945,002 Y: 188773,415 Z: 9,645m)
Lambertcoördinaat 4	9040 (X: 167834,832 Y: 188814,787 Z: 10,021m)
Kadasterplan	Zie fig. 1.2
Topografisch plan	Zie fig. 1.1
Begindatum veldwerk	07/04/2014
Einddatum veldwerk	08/04/2014

Onderzoeksopdracht

Verwijzing Bijzondere voorwaarden	Zie bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Keerbergen-Aspergeveld
Archeologische verwachtingen	In de onmiddellijke omgeving van het terrein werden middeleeuwse oppervlaktevondsten gedaan (CAI 9705 en 5262).
Wetenschappelijke vraagstellingen	<ul style="list-style-type: none">- zijn er sporen aanwezig?- zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?- hoe is de bewaringstoestand van de sporen?- maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?- behoren de sporen tot één of meerdere periodes?- welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?
Aard van de bedreiging	Op het terrein (1,6 ha groot) zal een verkaveling gerealiseerd worden.
Randvoorwaarden	Zie bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Keerbergen-Aspergeveld

Inhoudstafel

Inhoudstafel	p. 1
Hoofdstuk 1 Algemene inleiding en situering van het project	p. 3
1.1 Inleiding	p. 3
1.2 Beschrijving van de vindplaats	p. 3
1.3 Fysiografie	p. 5
1.3.1 Lokale topografie en hydrografie	p. 5
1.3.2 Geologische opbouw	p. 6
1.3.3 Bodemeenheden rond de site en hun eigenschappen	p. 8
1.4 Archeologische voorkennis	p. 9
1.5 Onderzoeksopdracht	p. 11
Hoofdstuk 2 Werkwijze en opgravingsstrategie	p. 13
Hoofdstuk 3 Resultaten van het sporenbestand	p. 15
3.1 Stratigrafie en profielen	p. 15
3.2 Overzichtsplattegronden	p. 17
3.3 Bespreking van de sporen	p. 18
3.3.1 Spoorcategoriën	p. 18
3.3.2 Structuren	p. 20
Hoofdstuk 4 Resultaten van de vondsten	p. 23
4.1 Ceramiek	p. 23
4.2 Bouwceramiek	p. 24
4.3 Natuursteen	p. 25
4.4 Metaal	p. 25
Hoofdstuk 5 Interpretatie van de vindplaats	p. 27
Hoofdstuk 6 Aanbevelingen	p. 29
Hoofdstuk 7 Besluit	p. 31
Bibliografie	p. 33
Bijlagen	p. 35
Bijlage 1: Sporeninventaris	p. 37
Bijlage 2: Vondsteninventaris	p. 41
Bijlage 3: Fotoinventaris	p. 45
Bijlage 4: Coupetekeninginventaris	p. 47
Bijlage 5: Profielinventaris	p. 49
Bijlage 6: Harris matrix	p. 59
Bijlage 7: Dagrappporten	p. 61

Hoofdstuk 1 Algemene inleiding en situering van het project

1.1 Inleiding

Naar aanleiding van een verkaveling aan het aspergeveld te Keerbergen werd door Onroerend Erfgoed een archeologisch vooronderzoek in de vorm van proefsleuven opgelegd (2014/164). Het onderzoek werd door Durabrik Bouwbedrijven NV aan Studiebureau Archeologie bvba toevertrouwd en het terreinwerk werd uitgevoerd van 07/05/2014 tot en met 08/05/2014.

1.2 Beschrijving van de vindplaats

Het projectgebied beslaat ca. 1,6 ha en is in het zuiden en westen omsloten door het Aspergeveld, ten oosten situeren zich de achtererven van woningen aan het Aspergeveld en ten noorden is er een bebost gebied (fig. 1.1 en fig. 1.2).

Binnen de archeoregio's (fig. 1.3) is het projectgebied gesitueerd in de kempen.

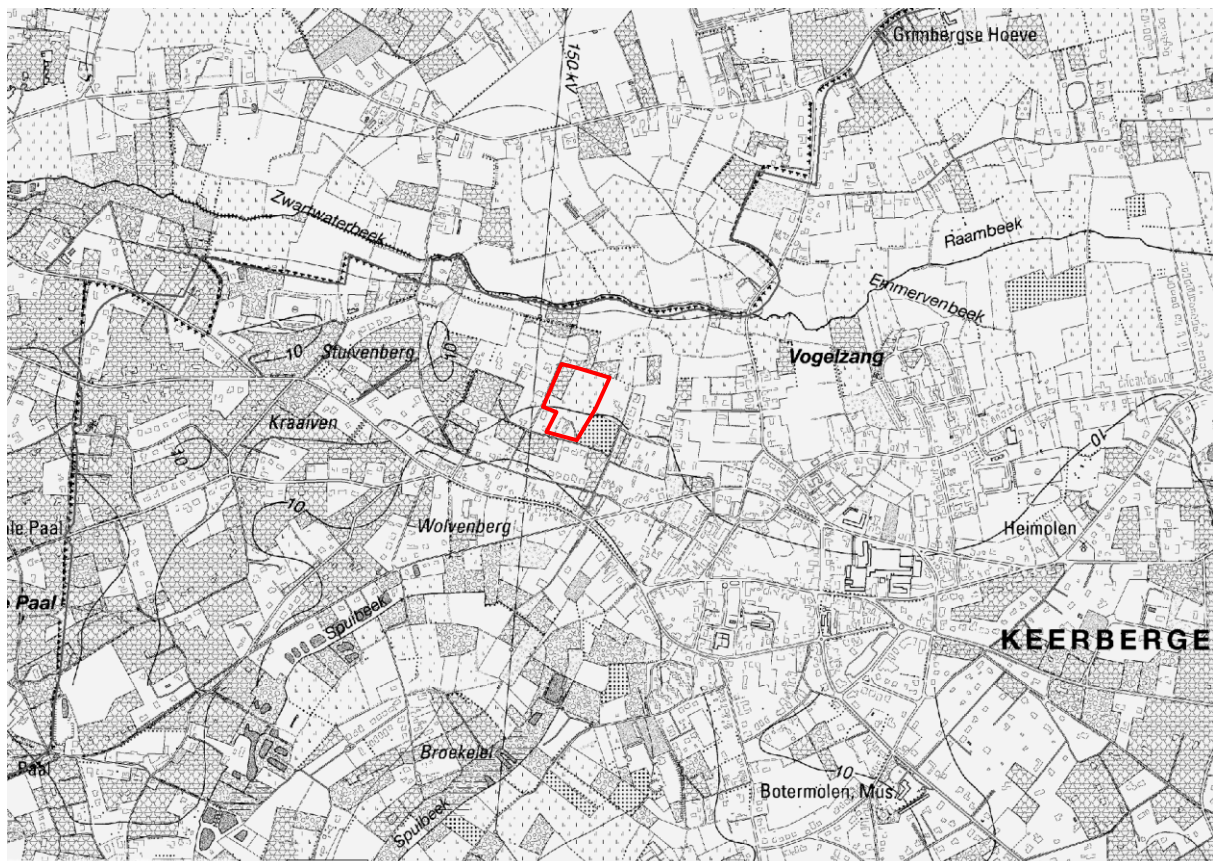

Fig. 1.1: Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied¹.

¹ www.agiv.be

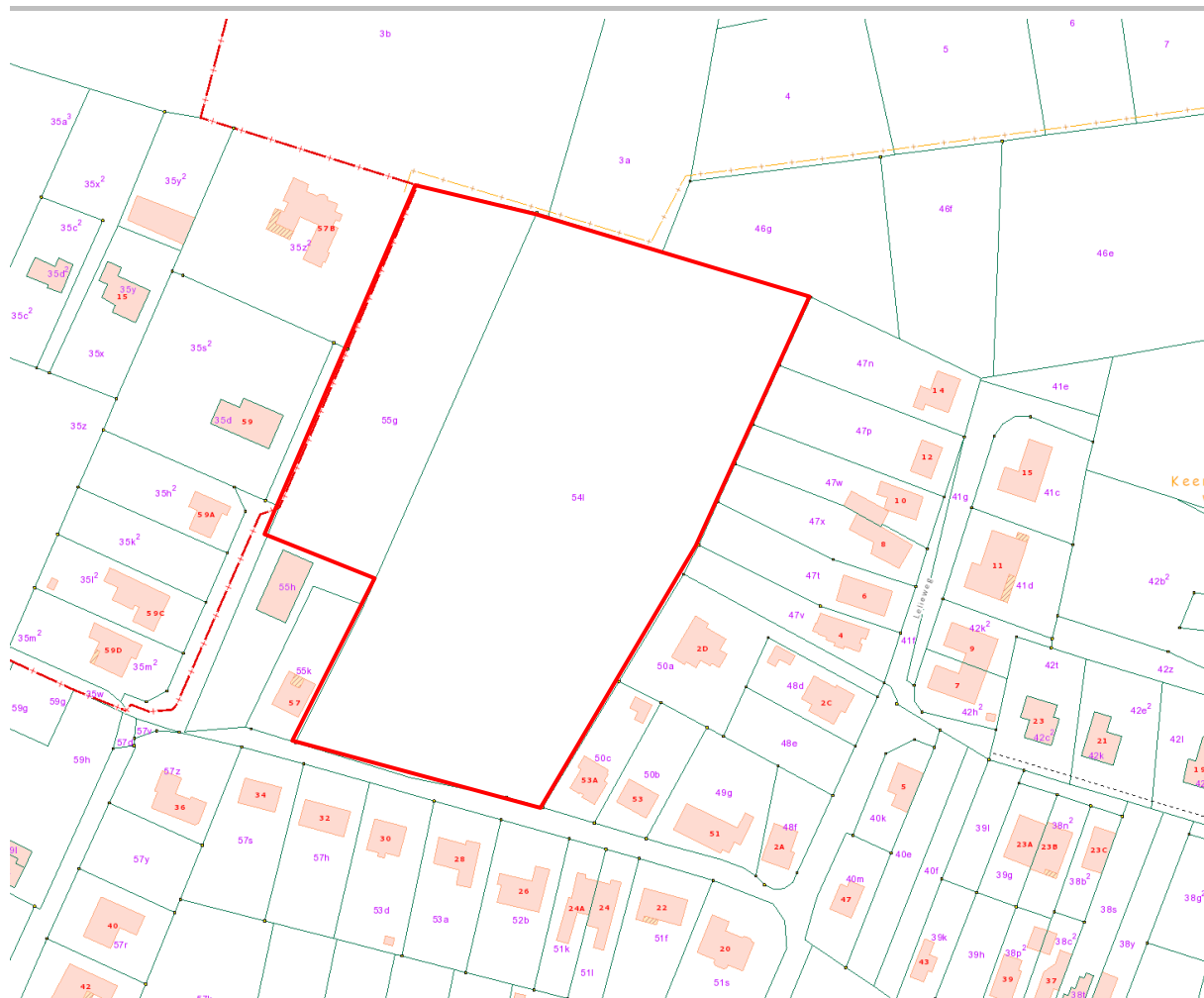

Fig. 1.2: Kadasterkaart met aanduiding van het projectgebied².

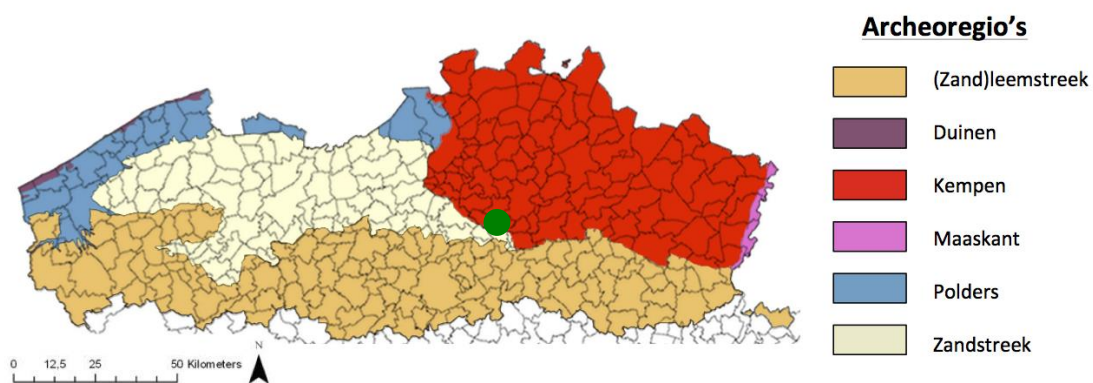

Fig. 1.3: Situering van het projectgebied binnen de verschillende Vlaamse archeoregio's³.

² www.minfin.fgov.be

³ <https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie>

1.3 Fysiografie

1.3.1 Lokale topografie en hydrografie

Het onderzoeksgebied ligt op een hoogte van rond de 10m TAW. Het oppervlak is nagenoeg vlak en helt licht af naar het noorden (fig. 1.4) richting de vallei van de Zwartwaterbeek. De afwatering gebeurt in het noorden via de Zwartwaterbeek (fig. 1.5). Deze behoort tot het Dijlebekken

Fig. 1.4: Lengteprofiel van het oppervlak en de helling in het projectgebied⁴.

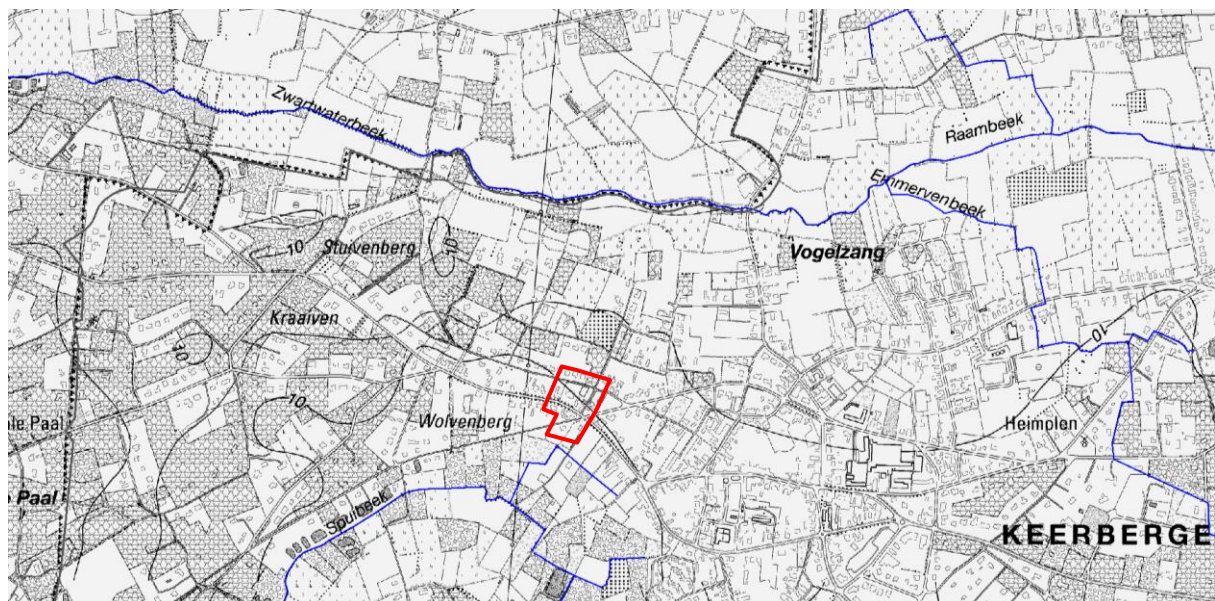

Fig. 1.5: Topografie en hydrografie rond het aangeduide onderzoeksgebied⁵.

⁴ Projectie via Google Earth.

1.3.2 Geologische opbouw

Onder het projectgebied bevinden zich sedimenten die behoren tot de overgang van de Formatie van Zelzate naar de Formatie van Sint Huibrechts Herne (Zz-Sh) (fig. 1.6). Beide formaties behoren tot de groep van Tongeren en dateren uit het laatste Eoceen en het vroeg Oligoceen (fig. 1.7). De sedimenten van deze formatie zijn bleek grijsgroene licht kleihoudende fijne glauconiet- en glimmerhoudende zanden. Deze zanden zijn homogeen maar bevatten plaatselijk wel grof kwartszand, organische stoffen en klei⁶.

Ten westen van het projectgebied is de eigenlijke formatie van Zelzate (Zz). Dit is grijsgroen zand met kleilagen. Het gebioturbeerde sediment is glauconiet- en glimmerhoudend (in wisselende hoeveelheden), waarin soms schelpen en pyrietconcreties voorkomen⁷.

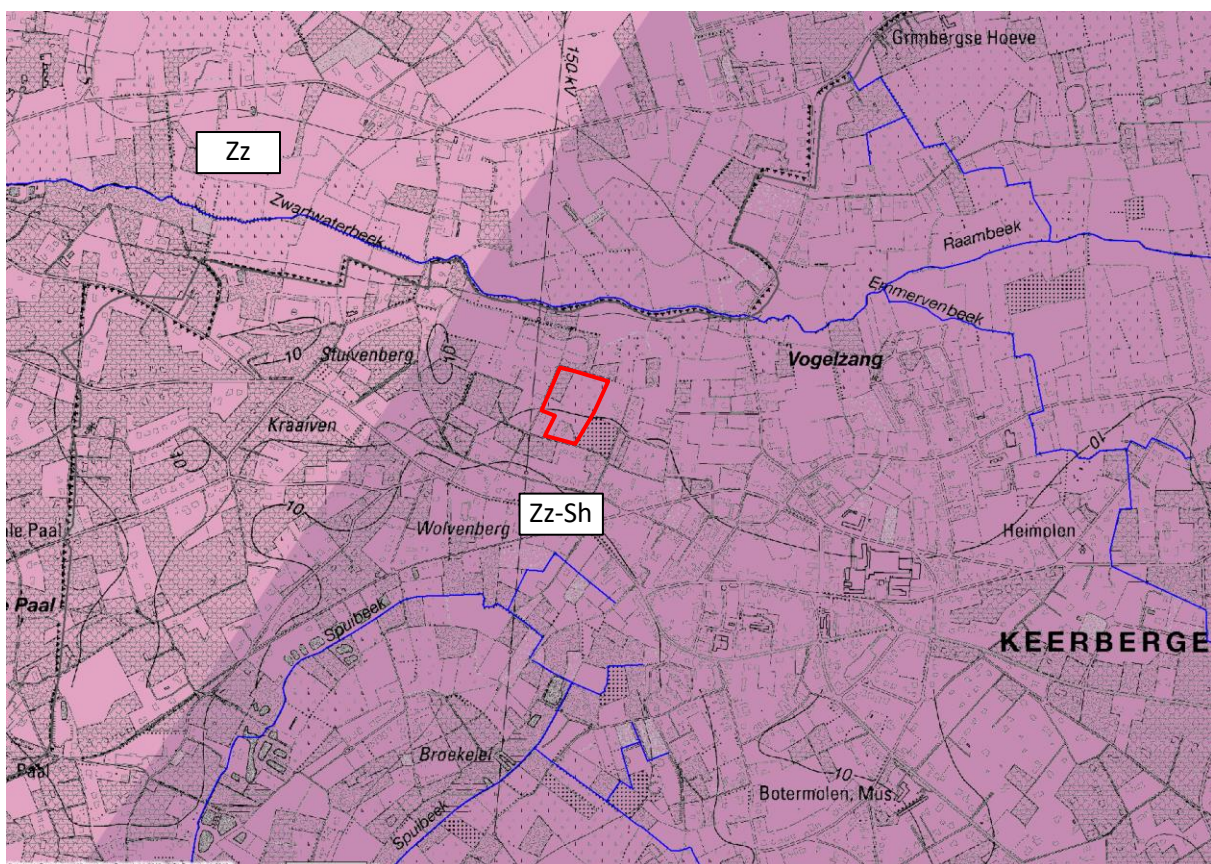

Fig. 1.6: Tertiair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied⁸.

⁵ www.agiv.be

⁶ Schiltz 1993: 15

⁷ Schiltz 1993: 15

⁸ www.dov.vlaanderen.be

Het archeologisch vooronderzoek aan het Aspergeveld te Keerbergen

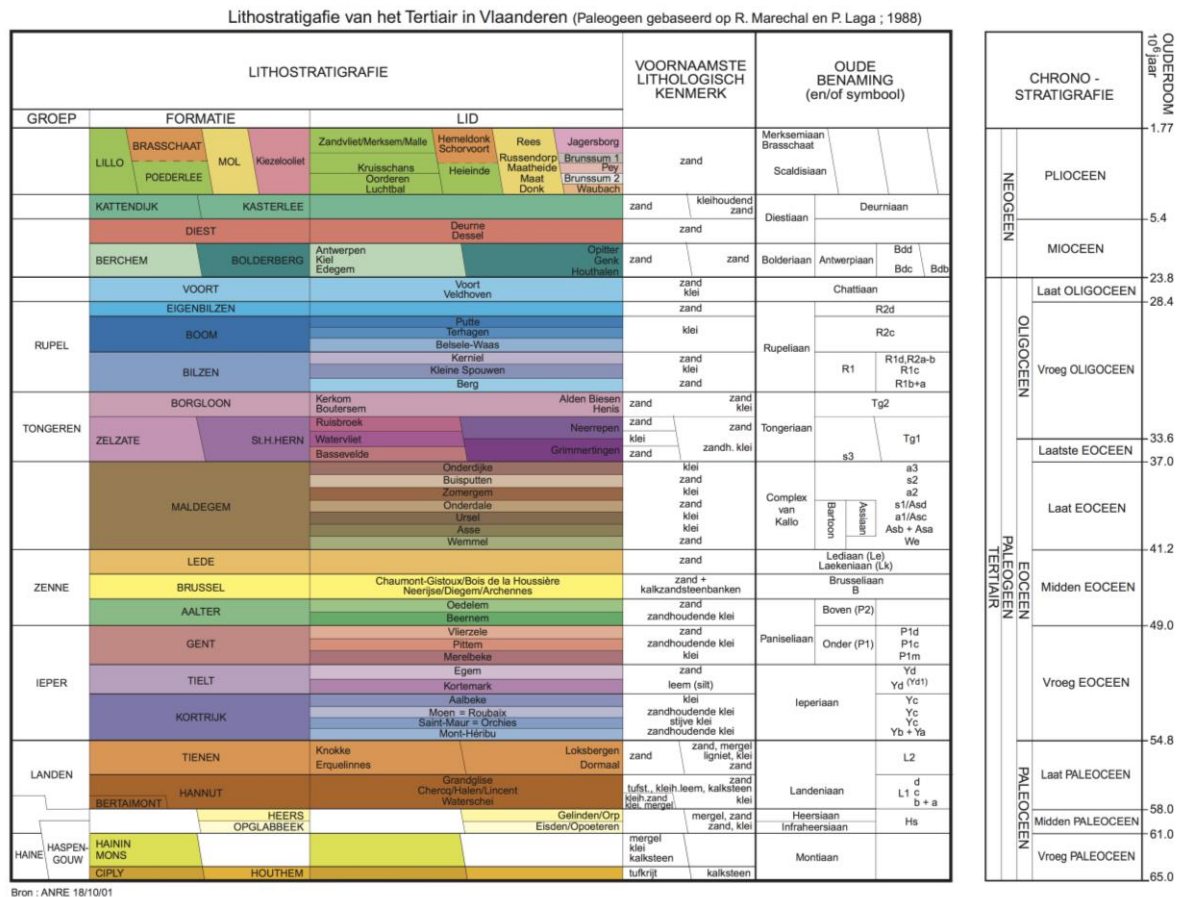

Fig. 1.7: Litho- en chronostratigrafie van het Tertiair in Vlaanderen⁹.

De Quartaire ondergrond (fig. 1.8) betreft eolische afzettingen van de formatie van Gent in een homogeen pakket tijdens het Weichseliaan (circa 116.000 – 11.500 jaar geleden). Onder dit homogeen pakket kan een alternerend pakket voorkomen met duidelijke gelaagde zand- en leemlagen. Dit als gevolg van afzetting op besneeuwde, natte en vochtige plaatsen tijdens deze laatste ijstijd waardoor er secundaire verplaatsingen hebben plaatsgevonden. Beide pakketten bevatten keienvloeren¹⁰.

Buiten het projectgebied zijn er zones waar deze pakketten overdekt zijn met eolische of fluviatiele afzettingen van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal.

⁹ www.dov.vlaanderen.be

¹⁰ Bogemans 2007: 10

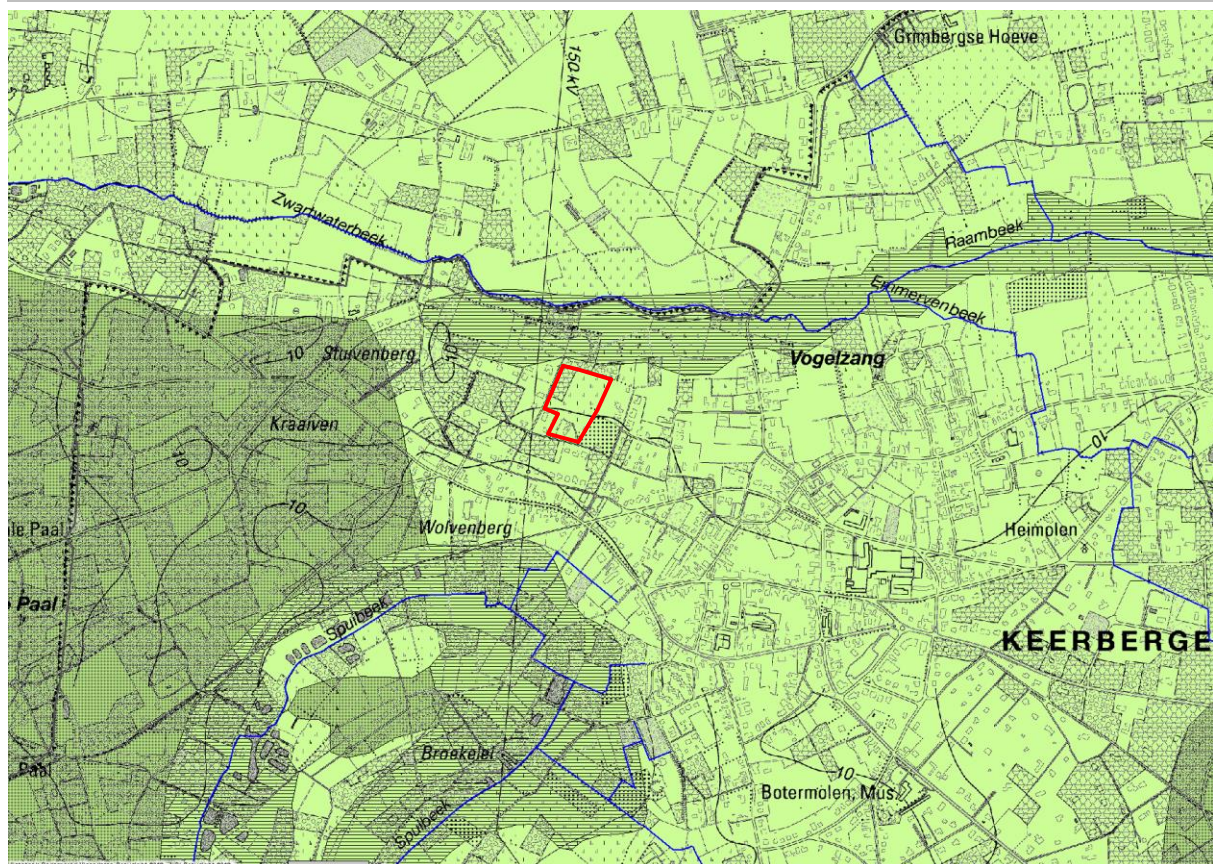

Fig. 1.8: Quartaire geologische kaart met aanduiding van het projectgebied¹¹.

Legende¹²:

3	3a	3b
<p>* De karteereenheid is mogelijk afwezig.</p> <p>ELPw Eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holocene; zand tot zandkleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen; silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen.</p> <p>HQ Hellingafzettingen van het Quartair.</p> <p>FLPw Fluviaiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen).</p>	<p>* De karteereenheid is mogelijk afwezig.</p> <p>EH Zandige eolische afzettingen van het Holocene en mogelijk Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan).</p> <p>ELPw Eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holocene; zand tot zandkleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen; silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen.</p> <p>HQ Hellingafzettingen van het Quartair.</p> <p>FLPw Fluviaiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen).</p>	<p>* De karteereenheid is mogelijk afwezig.</p> <p>EH Zandige eolische afzettingen van het Holocene en mogelijk Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan).</p> <p>ELPw Eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holocene; zand tot zandkleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen; silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen.</p> <p>HQ Hellingafzettingen van het Quartair.</p> <p>FLPw Fluviaiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen).</p>

1.3.3 Bodemeenheden rond de site en hun eigenschappen

Het projectgebied ligt volgens de bodemkaart in een droge tot matig droge zandbodem met diepe antropogene humus A-horizont met een gevlekte textuur B-horizont. Aan de noord en westgrens is de bodem iets natter (Zcm(b)) dan op de rest van het terrein. (fig. 1.9). Opvallend is dat het zuidelijke deel van het terrein als bebouwd gebied (OB) is aangeduid. De voormalige aanwezigheid van een gebouw is op verschillende topografische kaarten zichtbaar, terwijl op het huidige kadaster (fig. 1.2) dit volledig verdwenen is.

¹¹ www.dov.vlaanderen.be

¹² Bogemans 2005: 1.

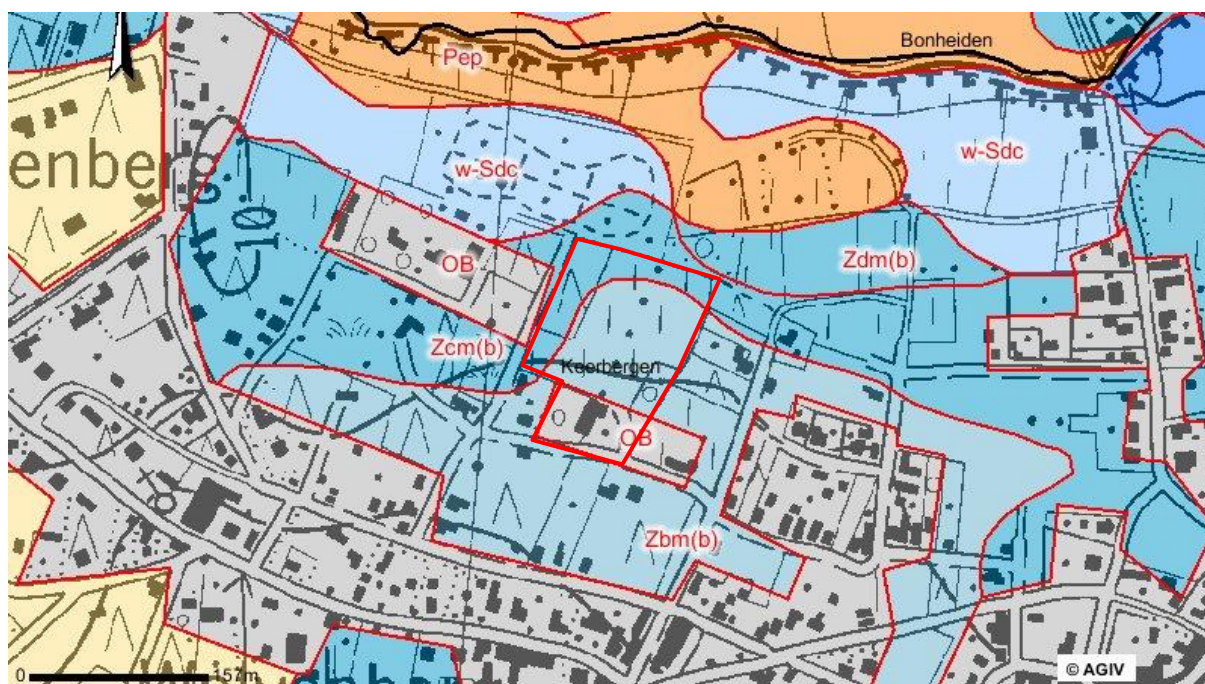

Fig. 1.9: Overzicht van het bodemlandschap met aanduiding van het onderzoeksgebied¹³.

Gronden met dikke antropogene humus A horizont (..m) staan bekend als plaggenbodems. Ze hebben een dikke (>60 cm) humeuze bovengrond, die het gevolg is van het eeuwenlang gebruik van plaggenmest, dat behalve organisch materiaal ook een zekere hoeveelheid minerale bestanddelen bevat. Hierdoor werden de cultuurgronden geleidelijk opgehoogd.

Een Zbm(b)-bodem is een plaggenbodem waarbij de antropogene A-horizont donker grijsbruin is; Onder de plaggen wordt meestal een podzol of glauconiethoudend zand aangetroffen. Gleyverschijnselen beginnen op meer dan 90cm. diepte. Bij de iets nattere variatie (Zcm(b)) is de plaggenbodem bruin waarbij tussen de 60 en 90 cm diepte een overgang is naar een roestige Cg-horizont. De ondergrond bestaat hier uit een gevlekte textuur B-horizont¹⁴.

1.4 Archeologische voorkennis

Op de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (fig. 1.10) zijn in de directe omgeving van het projectgebied enkele vindplaatsen gekend. Het zijn voornamelijk meldingen van losse vondsten aardewerk (CAI 5262, 9702, 9705) uit de late middeleeuwen en nieuw(st)e tijd, ten oosten van het projectgebied. Een serie bunkers van de KW-Linie (CAI 165242, 165243, 165244, 165248) situeren zich ten westen van het onderzoeksgebied. CAI 1746 betreft een Romeinse munt van keizer Trajanus (53-117). CAI 5266 betreft de kerktoeren van Keerbergen, de kerk zelf is afgebroken in 1971. Een verdwenen hoeve uit de 16de eeuw is te vinden op CAI locatie 9703.

¹³ www.agiv.be

¹⁴ Bayens 1960:30-31

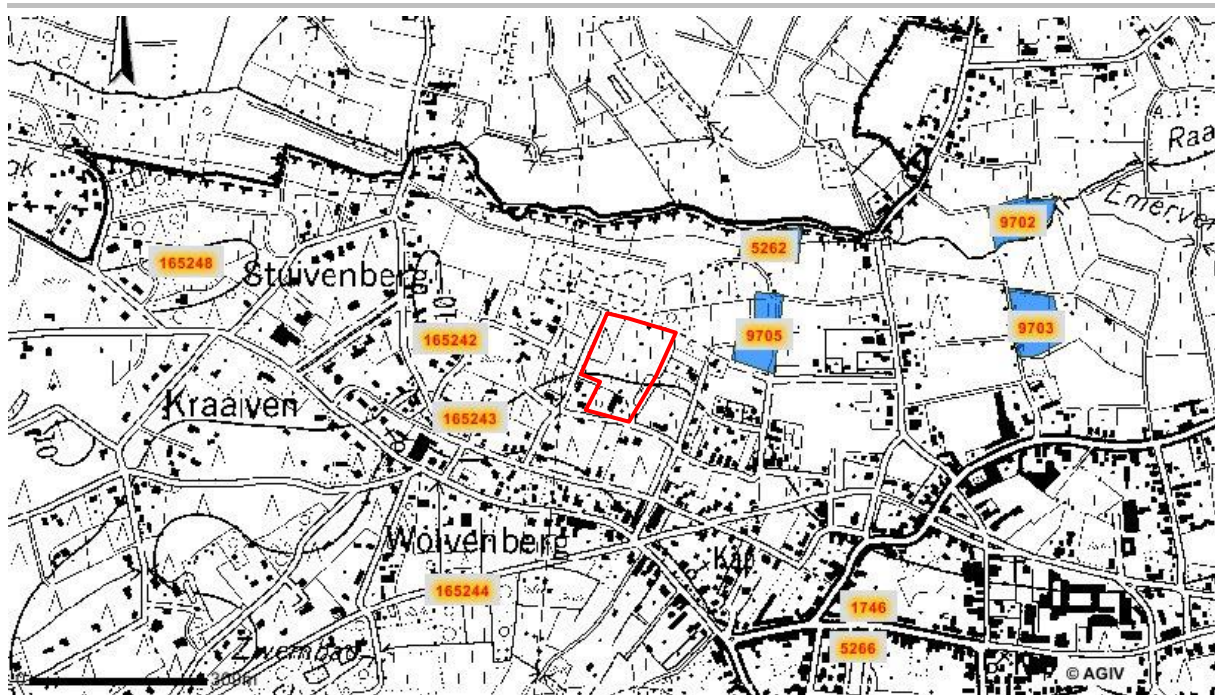

Fig. 1.10: Uittreksel uit de CAI met situering van het projectgebied¹⁵.

De Ferrariskaart (1771-1778) (fig. 1.11) bestaat het landschap uit akkers. Keerbergen is duidelijk zichtbaar. Zowel binnen het projectgebied als op de aangrenzende percelen zijn geen gebouwen of structuren aanwezig. Op de Atlas der Buurtwegen (fig. 1.12) is er een gelijkaardige situatie merkbaar.

Fig. 1.11: Uittreksel uit de Ferrariskaart met situering van het projectgebied¹⁶.

¹⁵ www.agiv.be

¹⁶ www.kbr.be

Ook op de iets latere Popp-kaarten zijn er geen gebouwen aanwezig. Het gebouw dat aanwezig is op de topografische kaarten van 2012 maar niet op het kadaster betreft Aspergeveld 55. Dit gebouw betreft een woonhuis dat verdwenen is op de satelliet beelden van april 2013.

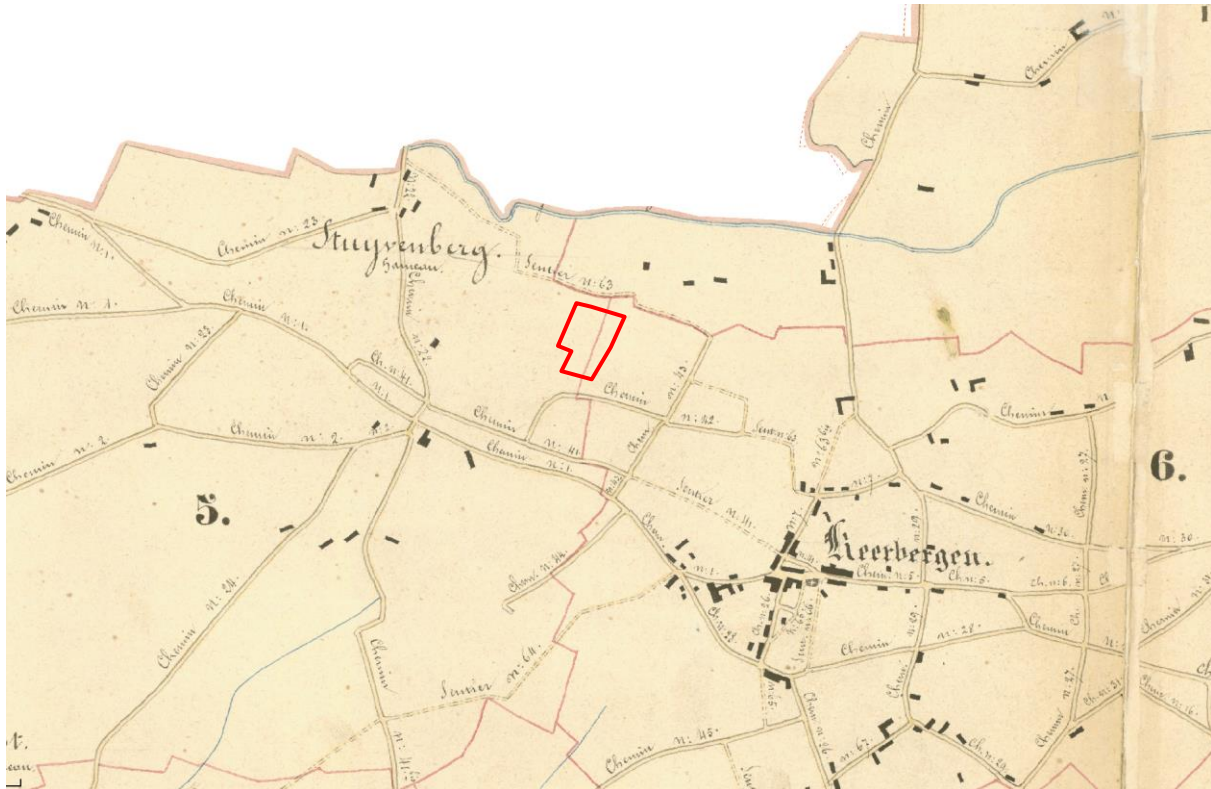

Fig. 1.12: Uittreksel uit de Atlas der Buurtwegen met situering van het projectgebied¹⁷.

1.5 Onderzoeksoopdracht

Het doel van deze prospectie met ingreep in de bodem is een archeologische evaluatie van het terrein. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- Zijn er sporen aanwezig?
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?

¹⁷ gis.vlaamsbrabant.be

Hoofdstuk 2 Werkwijze en opgravingsstrategie

Conform de opgelegde voorschriften werden parallelle sleuven aangelegd met een graafmachine op rupsbanden met een platte graafbak (fig. 2.1) met een tussenafstand van as tot as van maximaal 15m. In totaal werden 10 proefsleuven en 5 kijkvensters aangelegd. Aan het begin van elke proefsleuf werd een profielput aangelegd. Een aantal hindernissen op het terrein maakten dat een volledig systematisch onderzoek van het terrein niet mogelijk was. Het betreft hoofdzakelijk een nog niet gerooid stuk bos en een bos waar de rooiwerkzaamheden nog bezig waren (fig. 3.4: gearceerde deel), waardoor dat deel van het terrein niet of zeer moeilijk toegankelijk was. Het nog niet gerooide stuk bos werd intact gelaten en in het stuk bos waar men aan het rooien was konden twee beperkte proefsleuven getrokken worden. Andere obstakels waren o.a. een afgepaalde paardenweide, deze werd intact gelaten vanwege het volledig steriel zijn van de bodem in de aangrenzende proefsleuven. In totaal werd desondanks 13% van het 1,6ha grote projectgebied onderzocht (fig. 2.2).

Fig. 2.1: Aanleg van het kijkvenster aan sleuf 4.

De aanwezige sporen werden opgeschaafd, gefotografeerd en beschreven. Enkele sporen werden gecoupeerd om de diepte, aard en de bewaringstoestand van de sporen te achterhalen. Van de gecoupeerde sporen werden, indien antropogeen, digitale coupetekeningen gemaakt. Vondsten werden per spoor en eventueel per laag ingezameld.

Alle sleuven, kijkvensters, sporen en losse vondsten werden digitaal topografisch ingemeten, evenals het maaiveld en de locatie van de profielen.

Alle, met uitzondering van de duidelijk recente, sporen werden met behulp van een metaaldetector onderzocht, maar er werden geen positieve signalen opgevangen.

Van de aangetroffen podzol werd het vlak op de E-horizont aangelegd en schavend onderzocht op lithisch materiaal, dit werd echter niet aangetroffen. Ook bij het opschonen van het profiel en elders op het terrein werd geen lithisch materiaal gevonden.

Om een datering van de plaggenbodem mogelijk te maken werden vondsten die met zekerheid in een bepaalde laag van de plaggen werden aangetroffen eveneens ingezameld.

Sleuf	Lengte (m)	Breedte (m)	Oppervlakte (m ²)
1	113	2	226
2	158	2	316
3	160	2	320
4	150	2	300
5	152	2	304
6	118	2	236
7	51	2	102
8	25	2	50
9	22	2	44
10	18	2	36
Kijkvenster 1	6	5	30
Kijkvenster 2	6	5	30
Kijkvenster 3	8	5	40
Kijkvenster 4	10	5	50
Kijkvenster 5	4	4	16
Totaal	1001		2100

Fig. 2.2: Tabel met de sleuf- en kijkvensterafmetingen

Hoofdstuk 3 Resultaten van het sporenbestand

3.1 Stratigrafie en profielen

De opbouw van de bodem is te capteren in 2 referentieprofielen (fig. 3.1). Het betreft profiel 5 aan het begin van proefsleuf 5, in het zuiden. Het tweede referentieprofiel is profiel 9, te situeren in het bos, in het noorden.

Fig. 3.1: De ligging van de referentieprofielen¹⁸.

Beide referentieprofielen geven een goed beeld van zowel de continuïteit als de verandering van de bodemopbouw. De grootste continuïteit is op te merken in de aanwezigheid van 3 opeenvolgende ploeghorizonten die het plaggendek vormen (fig. 3.2 & fig. 3.3 (1-3)). De bovenste ploeghorizont is in meer recentere periodes machinaal bewerkt. In het zuiden, aan de straatkant, is er mogelijk vanwege de voormalige bebouwing een beperkte afgraving gebeurd waardoor deze eerste ploeghorizont in het zuiden niet overal 30 cm dik is. De tweede ploeghorizont vertoont nagenoeg overal duidelijke spitsporen in de vorm van komvormige bleke lenzen. Deze bleke lenzen zijn mogelijk het gevolg van het inwaaien van stuifzand in de omgespitte akkers. De derde ploeghorizont is bijna overal aanwezig, al is deze bij het eerste referentieprofiel onzeker, een waarneming die in de drie profielen in het

¹⁸ www.maps.google.be

zuiden werd vastgesteld. Het is hierbij vooralsnog onzeker of het gaat om de effectief 3de ploeghorizont, en dus de eerste plagen, of eerder eolisch zand waarin bodemvorming zich begint te manifesteren. Meer naar het noorden is er geen enkele vorm van twijfel. In het zuiden is er nog een duidelijke podzol aanwezig, die in het eerste referentieprofiel (fig. 3.2 (4-7)) niet te missen is. Meer naar het noorden toe verdwijnt het overgrote deel van deze podzol snel en is vaak enkel een restant ervan zichtbaar. Soms in vergraven toestand, waarbij de lichtere vlekken resten van de E-horizont kunnen zijn. Soms enkel een deel van de B-horizont zoals in het tweede referentieprofiel (fig. 3.3 (4)). Een verklaring hiervoor kan gezocht worden in een afvlakking van het terrein waarbij in het zuiden het natuurlijke reliëf dit niet noodzakelijk maakte. Hierin is mogelijk ook een verklaring te vinden voor de twijfelachtige determinatie van de 3de horizont in het eerste referentieprofiel (fig. 3.2). Misschien is het wel opgehoogde grond?

De C-horizont vertoont overal roestverschijnselen die zich verder zetten in het klei en glauconiet houdende tertiair substraat. Op sommige plaatsen is de vorming van ijzerconcreties uitgesprokener dan op andere plaatsen. In het zuiden is de C-horizont nagenoeg onbestaande en heeft de podzol ontwikkeling zich doorgezet tot vrijwel tegen het tertiair substraat. De ontwikkeling van de podzol heeft ook in de C-horizont duidelijke sporen achtergelaten. Het proces van podzoliseatie heeft zich namelijk verder gezet langs de wortelgangen van bomen waardoor het archeologisch vlak moeilijker leesbaar is.

De terreinwaarnemingen komen overeen met de bodemkaart met uitzondering van de aanwezigheid van een textuur B-horizont. Deze werd in geen enkel profiel aangetroffen. De enige kleiige laag betreft het tertiaire substraat.

Fig. 3.2: Referentieprofiel 1: profiel 5

Fig. 3.3: Referentieprofiel 2: profiel 9.

3.2 Overzichtsplattegronden

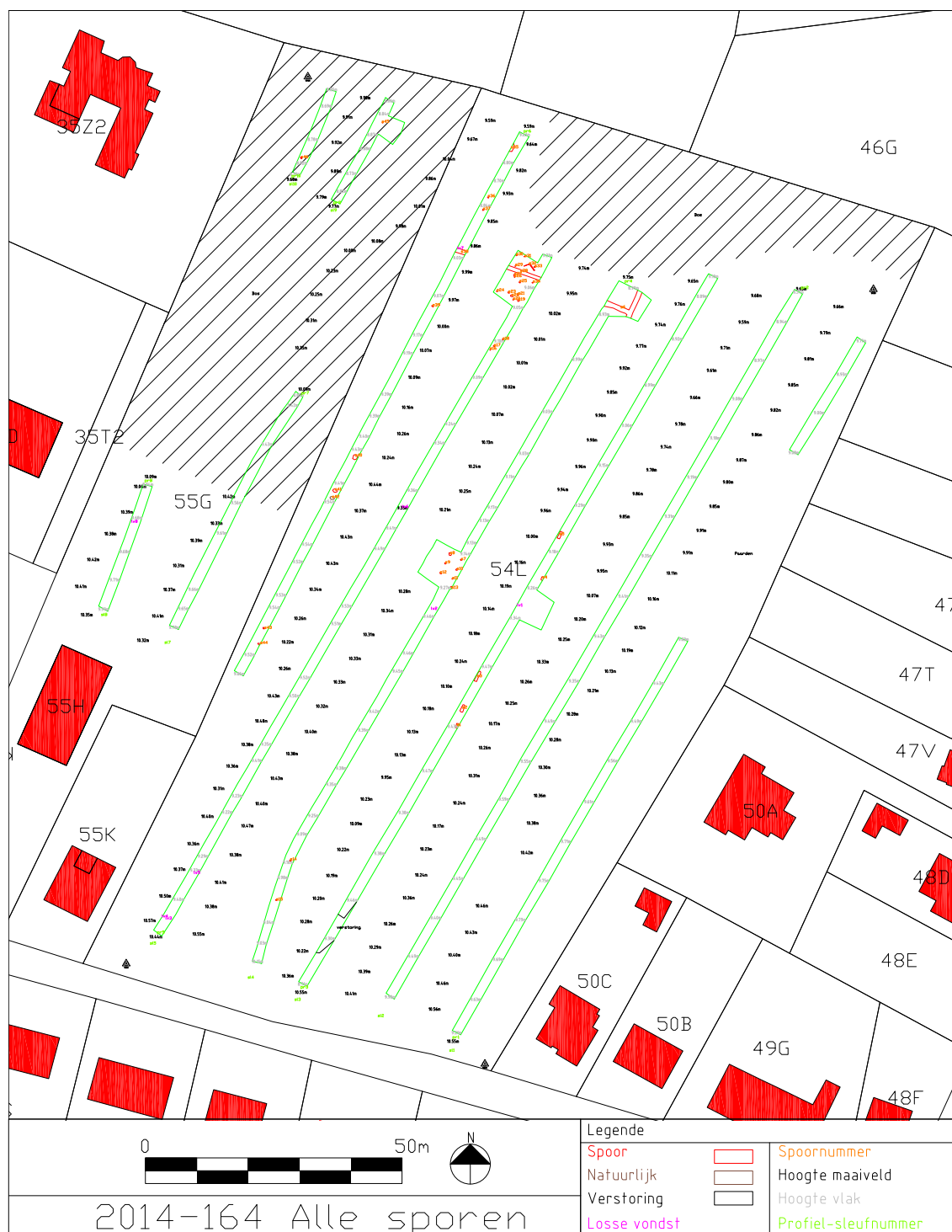

Fig. 3.4: Allesporenkaart.

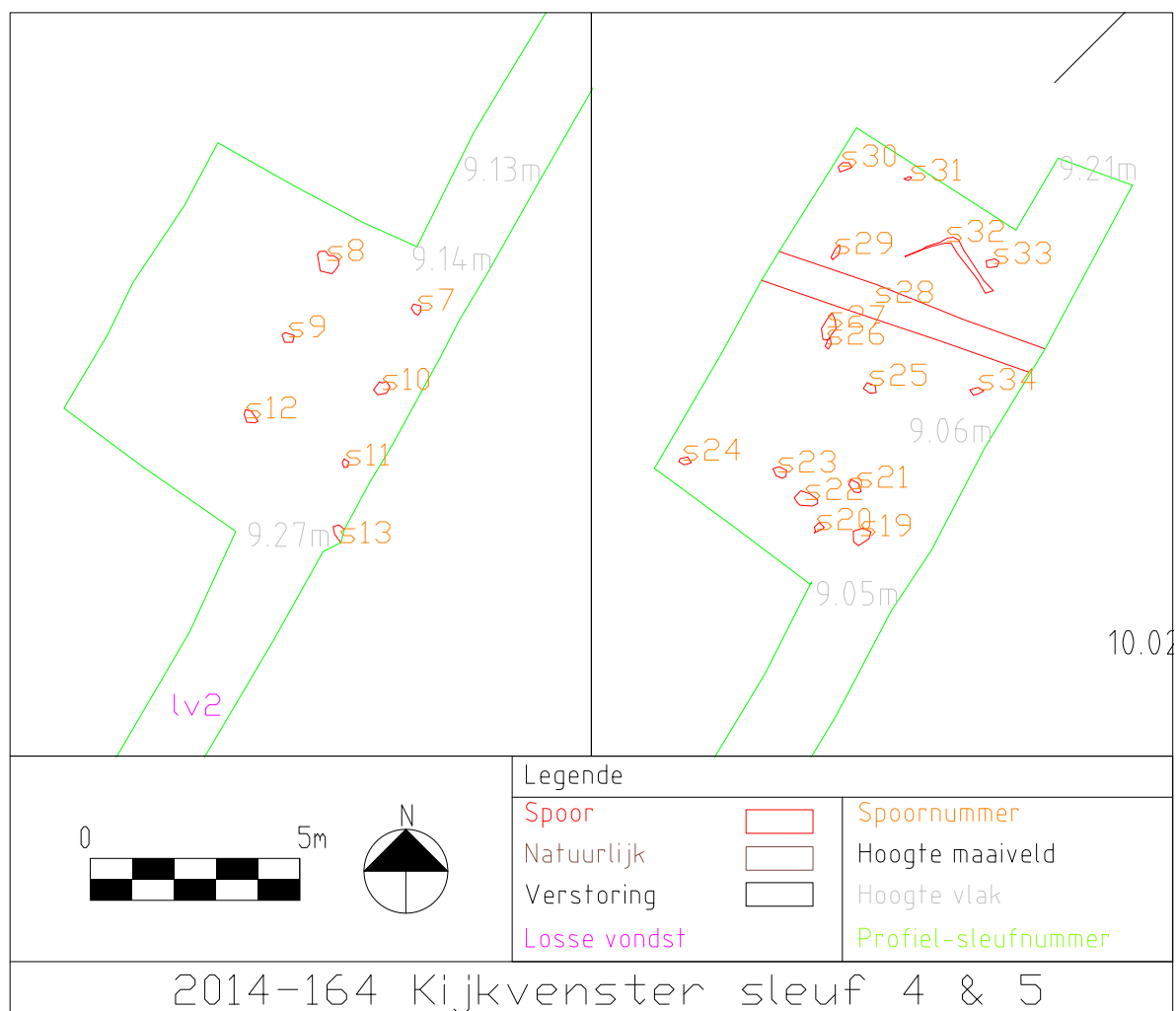

Fig. 3.5: Kijkvensters sleuf 4 & 5

3.3 Bespreking van de sporen

In totaal werden 46 sporen opgetekend, waarvan in totaal 33 paalkuilen¹⁹, 5 recente kuilen²⁰, 3 kuilen²¹, 3 segmenten van een zelfde gracht²² en een mogelijke standgreppel²³. Bij het couperen bleek één spoor (S42) natuurlijk te zijn.

3.3.1 Spoorcategorieën

Binnen het sporenbestand is de relatie met de plaggenbodem interessant om bepaalde groepen van sporen te kunnen plaatsen in de tijd. Hoewel de 'recente' sporen een duidelijke en scherpe aflijning hebben is de relatie met de plaggenbodem van doorslaggevend belang. Zo gaan de sporen die

¹⁹ S7, S8, S9, S10, S11, S12, S13, S14, S15, S16, S17, S18, S19, S20, S21, S22, S23, S24, S25, S26, S27, S29, S30, S31, S33, S34, S36, S37, S39, S43, S44, S45, S46

²⁰ S1, S2, S3, S4, S5

²¹ S35, S40, S41

²² S6, S28, S38

²³ S32

aangetroffen werden tegen de sleufwand doorheen alle ploeghorizonten van de plaggenbodem, met uitzondering van de meest recente, die duidelijk machinaal geploegd is geweest. Een tweede groep bestaat uit twee sporen (S43 & 44) die beide in sleuf 6 werden aangetroffen. Beide sporen hebben een redelijk egale bruine kleur en zijn duidelijk verschillend van de rest van de sporen. Spoor 44 werd aangetroffen in de sleufwand en gaat doorheen de oudste ploeghorizont, maar heeft een gelijkaardige vulling als ploeghorizont 2. Dit spoor, en bij uitbreiding ook spoor 43 zijn te dateren tijdens de tweede ploeghorizont. Er dient echter wel opgemerkt te worden dat de mogelijkheid bestaat dat het hier gaat om lokaal diep uitgespitte grond. De tweede ploeghorizont heeft namelijk geen rechte ondergrens en de vulling van de sporen komt ermee overeen.

Fig. 3.6: S32 in het vlak

De meeste sporen die werden aangetroffen in de sleufwand zijn echter duidelijk ouder dan het plaggendeck. Hun voorkomen is ook vager dan bij de andere sporen. Het verschil met een natuurlijk spoor, als gevolg van de podzolwerking rond wortelgangen, is hierdoor niet altijd even duidelijk. Toch werd er bij het couperen slechts één natuurlijk spoor aangetroffen, dit spoor werd bij de vlakbeschrijving ook al als mogelijk natuurlijk aangeduid. Deze opmerking is ook bij enkele andere sporen terug te vinden in de sporenlijst.

Één spoor (S32) betreft een mogelijke standgreppel (fig. 3.6). In de afgeronde winkelhaak zijn donkere vlekken waar te nemen die mogelijk de individuele houten palen betroffen. In het spoor werden geen vondsten aangetroffen.

3.3.2 Structuren

Binnen de aangetroffen sporen werd er één structuur aangetroffen en een gracht die over verschillende sleuven te volgen is en een loodrechte hoek maakt.

3.3.2.1 Structuur 1

Structuur 1 (fig. 3.7) is te situeren in het midden van het terrein en werd aangetroffen in het kijkvenster van sleuf 4 en bestaat uit 6 paalkuilen²⁴. De meest noordwestelijke paal (S8) is een stuk groter dan de rest, maar dit is mogelijk het gevolg van bioturbatie. Het eigenlijke spoor is waarschijnlijk kleiner. Vermoedelijk gaat het hier om een 6-palige spieker van 4 m lang en bijna 2,5 m breed. Een bijgebouw behoort eveneens tot de mogelijkheden. Het is verder niet uit te sluiten dat de structuur nog groter is, zo kan er in het oosten nog een deel aanwezig zijn. Er werden geen vondsten aangetroffen.

Fig. 3.7: Structuur 1

3.3.2.2 Gracht 1

In het noordoosten van het terrein werd in 3 sleuven een deel van een zelfde gracht aangetroffen. De gracht omvat daarom 3 spoornummers²⁵. Bij het aanleggen van een volgsleuf in sleuf 4 werd snel vastgesteld dat er in het zuidoosten een winkelhaak in de gracht aanwezig is. Bij het opschonen bleek het te gaan om een T-splitsing (fig. 3.9) waarbij er dus zowel naar het noordoosten als naar het zuidwesten een verder verloop van de gracht werd opgetekend. In het noordoosten is er de perceelgrens. In het zuidwesten werd er geen andere gracht aangetroffen in sleuven 3 of 4, waardoor veronderstelt kan worden dat deze gracht tussen beide sleuven doorloopt. Het is echter niet duidelijk of dat deze gracht doorloopt tot aan de huidige weg of stop. De gracht is in coupe een duidelijke trapziumvorm en situeert zich duidelijk onder het plaggendek (fig. 3.8). Aan de rand is in het vlak duidelijk dat het gaat om een manueel gegraven gracht. De zeer strakke vorm doet eerder denken aan een militaire functie, ook al omdat de droge bodem geen omvangrijke grachten voor de waterhuishouding nodig heeft.

²⁴ S7, S8, S9, S10, S11, S12

²⁵ S6, S28, S38

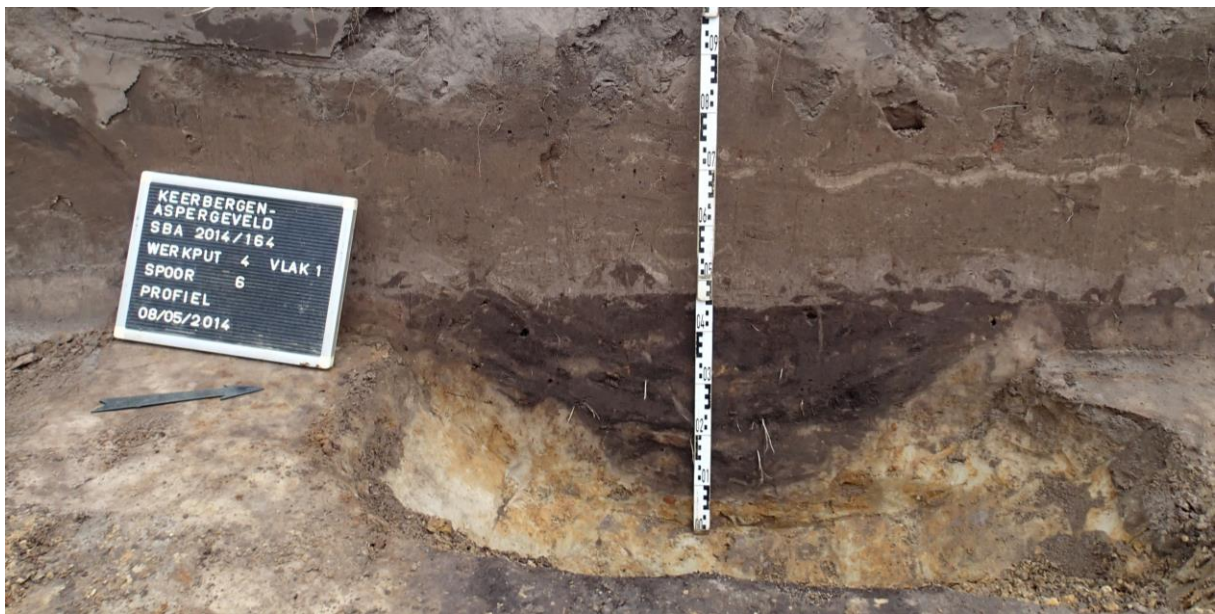

Fig. 3.8: Gracht 1 in coupe

In verschillende delen van de gracht werden enkele vondsten aangetroffen. Het betreft een fragment van een imbrex, een mogelijk stuk van een maalsteen en een klein fragmentje hard gebakken grijs aardewerk. De zeer zwarte vulling en de scherpe aflijning staat in contrast met de vaagheid van de andere sporen. De gracht is hierdoor recenter dan de meeste ander sporen.

Fig. 3.9: T-splitsing van Gracht 1

Hoofdstuk 4 Resultaten van de vondsten

In totaal werden 21 individuele vondsten aangetroffen. Enkele fragmenten zijn afkomstig van hetzelfde stuk. Dit brengt het aantal MAE (Minimum Aantal Eenheden) op 17. Binnen de vondsten werd er naast ceramiek (N=17, MAE=13) ook bouwceramiek (N=2, MAE=2), natuursteen (N=1, MAE=1) en metaal aangetroffen (N=1, MAE=1).

4.1 Ceramiek

Binnen de aangetroffen ceramiek (fig. 4.1) is er een duidelijke oververtegenwoordiging van het handgevormd aardewerk (N=11, MAE=7). Hierbij werd er in 8 scherven chamotte magering (Ce11) aangetroffen. 3 andere scherven waren zeer fijn gemagerd waardoor de specifieke magering niet onmiddellijk zichtbaar was (Ce10). Binnen het wielgedraaid aardewerk werd één Romeins randfragment aangetroffen (Ce42) van een dolium (fig. 4.2). De rest van het materiaal is (post)-middeleeuws en betreft een steengoed scherf (Ce53), grijs (Ce52), rood met loodglazuur (Ce51a), en Maaslands (Ce51b). Enkele scherven konden niet specifiek thuisgebracht worden in een bepaalde periode vanwege de beperkte omvang. Het gaat om 2 scherven grijs aardewerk (Ce22). De meeste scherven zijn zeer klein van omvang en het handgevormd aardewerk mist specifieke kenmerken. Hierdoor kan het handgevormd aardewerk (Ce10 & Ce11) niet gedetermineerd worden in een specifieke periode (late bronstijd – vroeg Romeins). Wat vb. op het terrein leek op besmeten aardewerk blijkt na het wassen een roestaanslag te zijn, afkomstig van de ijzerhoudende ondergrond.

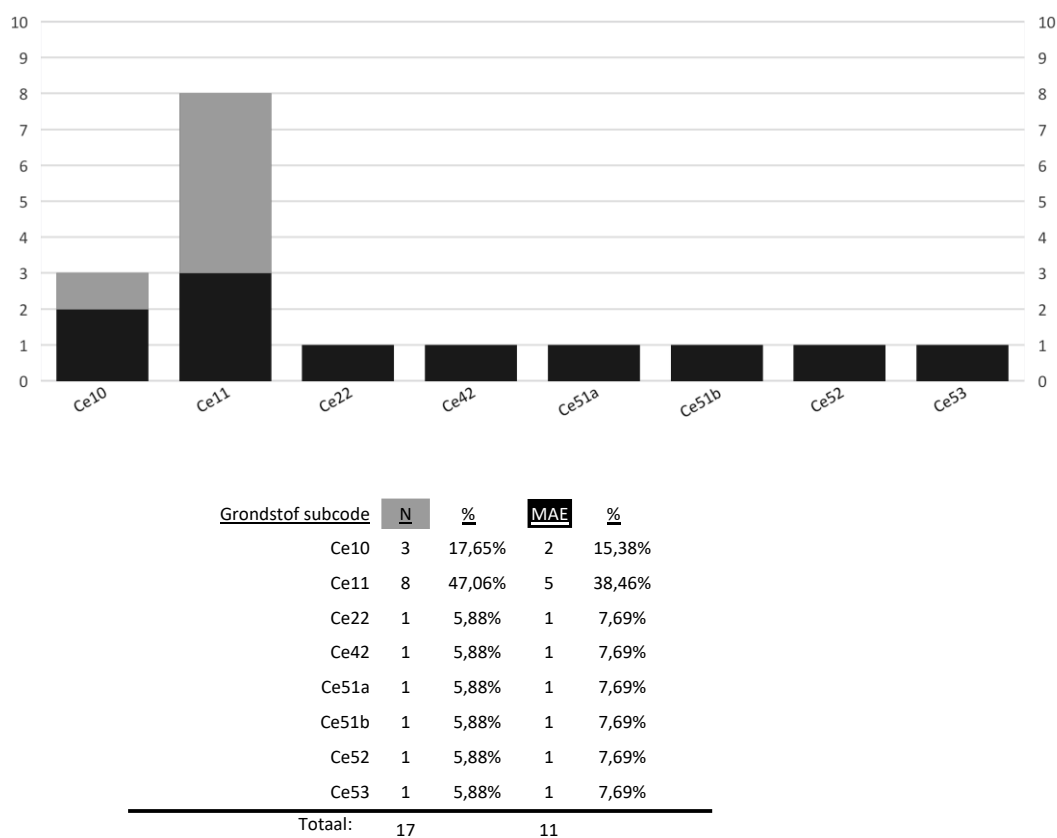

Fig. 4.1: Telling van de aangetroffen ceramiek op technische groep.

De meeste scherven zijn aangetroffen geweest als losse vondst. Enkele in S25 (Ce11), in Gracht 1 (Ce22) en in een recent spoor S2 (Ce53) werd aardewerk in situ aangetroffen. Hierdoor is S25 en gelijkaardige sporen te dateren tussen late bronstijd – vroeg Romeins. Het scherfje in Gracht 1 is niet determineerbaar, buiten wielgedraaid, waardoor ook een datering niet verder komt dan Romeins of later.

De ceramiek die werd aangetroffen in de verschillende horizonten kan wel een datering geven aan het plaggendek. De meest recente losse vondst onder het plaggendek is een fragmentje Maaslands wit aardewerk (Ce51b), wat voorkomt tussen de 10de en 16de eeuw²⁶. In het plaggendek zelf werd in de tweede ploeghorizont een fragment rood aardewerk met loodglazuur (Ce51a) aangetroffen, wat vanwege het ontbreken van specifieke kenmerken vanaf de volle middeleeuwen voorkomt. Plaggen komen algemeen voor vanaf de nieuwe tijd en zijn een vorm van grondverbetering in de arme zandgronden. Hierbij wordt de dunne vruchtbare laag elders van de bodem verwijderd om deze op de akker te leggen en zo de vruchtbare laag aan te dikken. Er dient echter rekening gehouden te worden met het feit dat in deze plaggen archeologisch materiaal zit en zo mee is verplaatst geweest. Vondsten uit de plaggen zijn dus niet indicatief voor de archeologische resten eronder.

De aangetroffen losse vondsten handgevormde ceramiek geeft samen met de vondsten uit S25 wel het idee dat er sprake is van menselijke activiteiten op het terrein.

Fig. 4.2: LV8: randfragment van een dolium.

4.2 Bouwceramiek

Er werden twee stukken bouwceramiek aangetroffen, het betreft een stuk van een imbrex en een mogelijk tegelfragment. De imbrex is te situeren in Gracht 1, waardoor deze te dateren is als Romeins of later, het andere fragment bouwceramiek werd aangetroffen op de grens tussen de tweede en de derde ploeghorizont. Mogelijk betreft het een tegel.

²⁶ De Groote 2008: 295

4.3 Natuursteen

In Gracht 1 werd het enige fragment natuursteen aangetroffen. Dit fragment in kwartsiet bevatte een aantal gladde vlakken waaronder een hol vlak (fig. 4.3). Dit hol vlak kan de binnenste uitsparing zijn van een mogelijke kleine molensteen.

Fig. 4.3: Mogelijk molensteenfragment uit Gracht 1.

4.4 Metaal

Hoewel elk spoor werd afgetast met een metaaldetector werd er geen metaal aangetroffen. Het enige aangetroffen metaal is een stukje metaalslak als LV6. Dit wijst er wel op dat er aan metaalbewerking werd gedaan op het terrein.

Hoofdstuk 5 Interpretatie van de vindplaats

Het terrein te Keerbergen, Aspergeveld bevat duidelijk archeologische sporen. Op basis van de vaststellingen op het terrein, de bodem en de aangetroffen vondsten lijkt een meerperiode site aanwezig te zijn. De oudste periode betreft het leeuwendeel van de sporen, die meestal een redelijk diffuus karakter hebben. In één spoor werd handgevormd aardewerk aangetroffen, dat samen met de meeste van de losse vondsten als één geheel kan beschouwd worden. De ceramiek, en in het verlengde de aangetroffen sporen, kan vanwege het fragmentair karakter en het ontbreken van specifieke kenmerken niet nauwkeuriger gedateerd worden dan late bronstijd – vroeg Romeins. Van deze periode werd in een kijkvenster een 6-palige structuur aangetroffen, in een ander kijkvenster werd een sporencluster aangetroffen met o.a. een mogelijke standgreppel en minstens één spoor met handgevormd aardewerk (**fig. 3.5**). De spreiding van de sporen geeft de suggestie van de site in het centrum en het noordoostelijke deel te situeren is (**fig. 5.1**). Zo zijn de eerste drie sleuven, op recente sporen na, leeg, en ook in het zuiden en westen is er weinig tot niets aanwezig.

Een tweede periode is, met de nodige voorzichtigheid, misschien Romeins en betreft de gracht. Deze lijkt op zichzelf te staan aangezien geen enkele ander spoor ermee in verband gebracht kon worden. Het aantreffen van een randfragment van een Dolium (LV8) wijst in elk geval op de aanwezigheid van deze periode. De gracht situeert zich voor het grootste gedeelte binnen het kerngebied van de oudste periode.

Een derde periode is mogelijk aanwezig in de vorm van twee sporen (S43 & 44), waarbij S44 duidelijk door de oudste plaggen heengaait, maar dezelfde vulling heeft als de tweede ploeghorizont. Dit zouden dan sporen uit de nieuwe tijd kunnen zijn. Het kan echter ook zijn dat het diepere spitsporen zijn van de tweede ploeghorizont.

Hoewel aan de kant van de weg een duidelijke podzol werd aangetroffen werden hierin geen lithische artefacten aangetroffen. De onderzoeksmethode (proefsleuven) is hier echter ongeschikt voor. Theoretisch kan de steentijd nog in situ aangetroffen worden in dit gedeelte van het onderzoeksgebied.

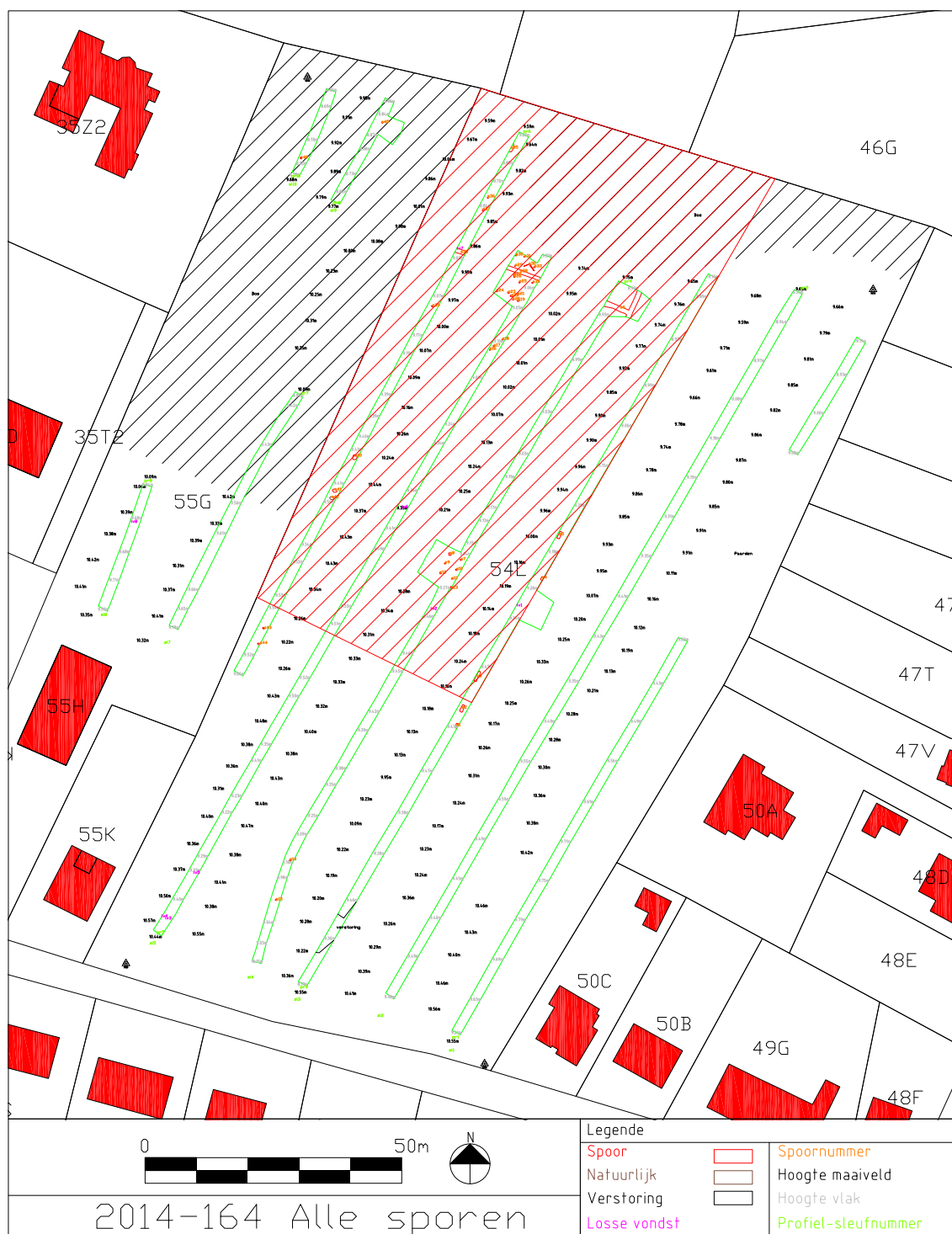

Fig. 5.1: Allesporenkaart met aanduiding van het kerngebied.

Hoofdstuk 6 Aanbevelingen

Op basis van de informatie die werd verzameld op het terrein kan gesteld worden dat een opgraving van het kerngebied (fig. 6.1) met één archeologisch vlak met een oppervlakte van 0,6 ha te verantwoorden is. Hierin situeert zich de structuur, de sporencluster en het gekende tracé van de gracht. Dit kerngebied is waarschijnlijk niet voldoende om de volledige gracht te volgen. Het is aan te raden dat een volgsleuf van 5m breed buiten het kerngebied als stelpost (prijs per m²) dient te worden opgenomen om het verloop van deze gracht verder te volgen. Bij het toewijzen van de vergunning dient dus ook een aanvraag gedaan te worden voor perceel 55G, aangezien dit perceel niet volledig onderzocht kon worden en bijna zeker een deel van de gracht bevat. In het geval van het aantreffen van sporen dicht bij de rand van het kerngebied dient in overleg met Onroerend Erfgoed een uitbreiding van het kerngebied mogelijk te zijn. Hiervoor dient een stelpost opgenomen te worden (prijs per m²). In het geval van het uitbreiden van het kerngebied tot aan de zuidelijke weg dient er hier rekening gehouden te worden met het mogelijk in situ aanwezig zijn van steentijd in de nog intacte podzol. Het onderzoeken van steentijd vereist echter een andere aanpak (droog/nat zeven van de bodem). Om de kostprijs te drukken kan geopteerd worden om te zeven met een grotere maaswijdte (vb 5mm) aangezien dan nog steeds (bijna) alle werktuigen, kernen, klingen en afslagen teruggevonden kunnen worden. Het is op basis hiervan dat de determinatie van een steentijdsite gemaakt kan worden. Dit onderzoek van de steentijdsite is eveneens een stelpost (prijs per m²).

Concreet lijkt het echter weinig waarschijnlijk dat er een uitbreiding nodig is richting het oosten en het zuiden (met uitzondering van de volgsleuf voor de gracht). De meest aannemelijke uitbreidingsrichting is het westen: het beboste deel van 55G dat niet volledig onderzocht kon worden, maar wel zeker een spoor opleverde in de proefsleuf.

Tijdens het onderzoek dienen de werkputprofielen onderzocht te worden op vondsten om de verschillende fasen van het plaggendek te kunnen dateren. Het nemen van bulkstalen en pollenstalen van de plaggen kan, mist de nodige budgetten voorzien zijn, een bijdrage leveren aan het onderzoek naar het ontwikkelen van dit plaggendek.

De bodem is door de bodemvorming niet altijd even gemakkelijk leesbaar.

De staat van de bodem is droog tot zeer droog waardoor bij warm weer verstuiving kan ontstaan van het archeologisch vlak. Aan de andere kant is het weinig waarschijnlijk dat er grondbemaling nodig is bij het opgraven van diepe sporen zoals waterputten. Door het dik plaggendek is het archeologisch vlak tot soms 1m dieper gelegen dan het maaiveld. Hierdoor is er echter geen behoud in situ mogelijk aangezien de funderingen van de huizen tot op de vaste bodem gaan, wat overeen komt met het archeologisch vlak. Ook de aanleg van nutsleidingen kan doorheen het archeologisch vlak gaan.

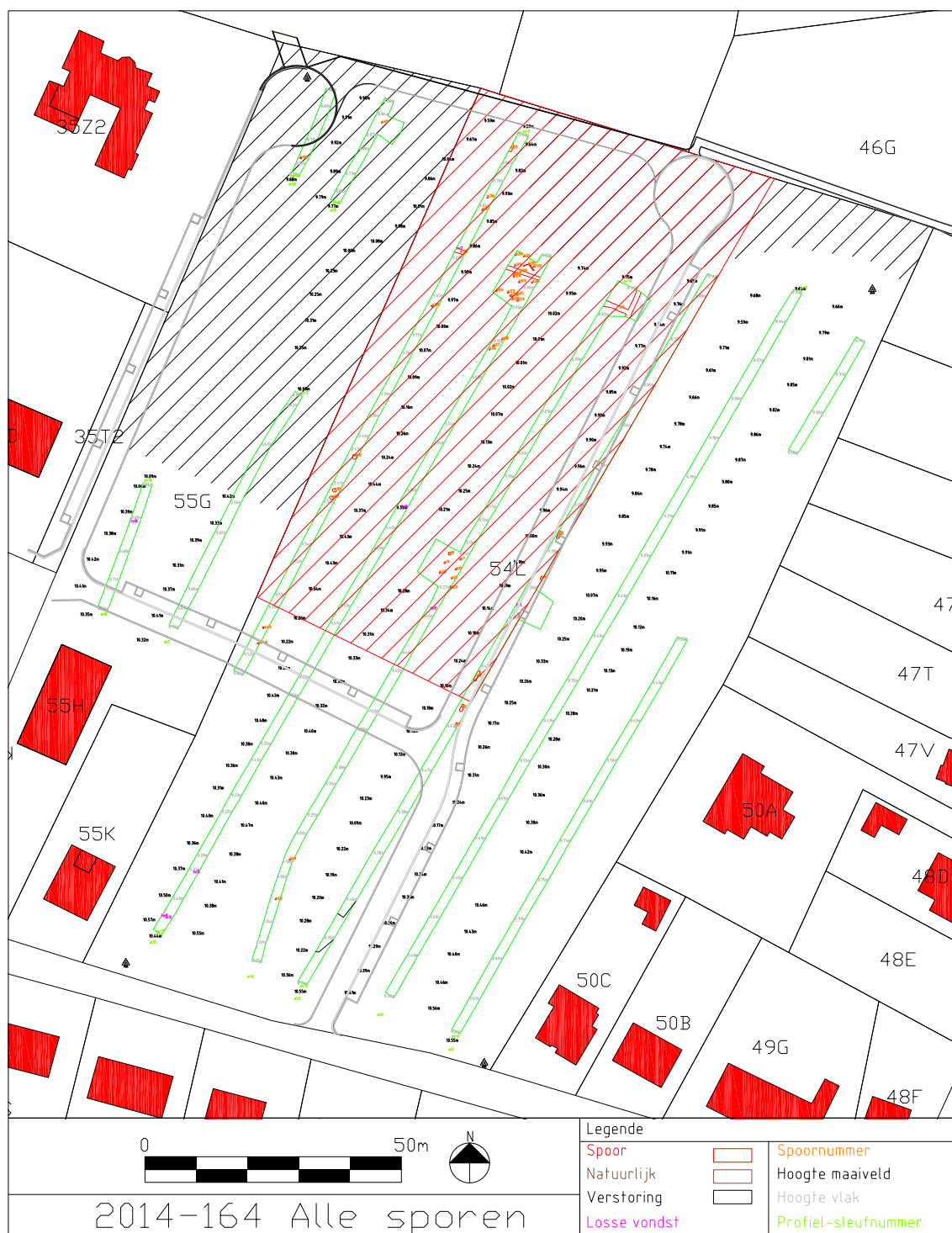

Fig. 6.1: Allesporenkaart met aanduiding van het kerngebied met de toekomstige wegen.

Hoofdstuk 7 Besluit

Conform art. 4 § 2 van het Decreet houdende Bescherming van het Archeologisch Patrimonium van 30 juni 1993 (B.S. 15.09.1993), gewijzigd bij decreet van 18 mei 1999 (B.S. 08.06.1999), 28 februari 2003 (B.S. 24.03.2003), 10 maart 2006 (B.S. 7.6.2006), 27 maart 2009 (B.S. 15.5.2009) en 18 november 2011 (B.S. 13.12.2011) zijn de eigenaar en de gebruiker ertoe gehouden de archeologische monumenten die zich op hun gronden bevinden te bewaren en te beschermen en ze voor beschadiging en vernieling te behoeden.

Daarom werd een archeologisch vooronderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek gevraagd om de archeologische potentie van het terrein in te schatten. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

Zijn er sporen aanwezig en zijn deze natuurlijk of antropogeen?

In totaal werden 46 sporen opgetekend, waarvan in totaal 33 paalkuilen, 5 recente kuilen, 3 kuilen, 3 segmenten van een zelfde gracht en een mogelijke standgreppel. Bij het couperen bleek één spoor natuurlijk te zijn.

Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?

Hoewel de bodemvorming het archeologisch vlak niet altijd even goed leesbaar maakt zijn de aangetroffen sporen redelijk diffuus, maar wel goed bewaard.

Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?

Binnen het projectgebied werd met zekerheid één structuur aangetroffen en een opvallende gracht met haakse hoek. In een ander kijkvenster werd een sporencluster aangetroffen die kan wijzen op de aanwezigheid van andere structuren.

Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?

Er werden met vrij grote zekerheid minstens twee periodes aangetroffen. Het bulk van de sporen die te dateren zijn in de late bronstijd – vroeg Romeins en de gracht die mogelijk Romeins is. Een mogelijk derde periode in de vorm van nieuwe tijd kan ook aanwezig zijn, maar blijft twijfelachtig.

Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?

Er dient extra aandacht besteed te worden aan het volgen van de gracht, tot buiten het kerngebied en aan de mogelijkheid dat er een gebiedsuitbreiding mogelijk is richting het westen. Indien de nodige budgetten voorzien zijn kan ook verder onderzoek naar de plaggen (datering en fasering) gebeuren.

Tijdens het onderzoek werd vastgesteld dat er een kerngebied aanwezig is van 0,6 ha met een structuur en een sporencluster uit de late bronstijd – vroeg Romeinse tijd. Ook is er een gracht aanwezig met een zeer scherpe T-splitsing. Deze gracht is mogelijk militair van aard en mogelijk Romeins.

Daarom lijkt een verder archeologisch onderzoek van een deel van het terrein verantwoord.

Bibliografie

Baeyens L. & Scheys G. 1960: Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Heist-Op-Den-Berg 59E, Gent

Bogemans F. 2005: Legende overzichtskaart Quartairgeologie Vlaanderen, Brussel

Bogemans F. 2007: Kaartblad Aarschot 24. Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart, Brussel

De Groote K. 2008: Middeleeuws aardewerk in Vlaanderen. Techniek, typologie, chronologie en evolutie van het gebruiksgoed in de regio Oudenaarde in de volle en late middeleeuwen (10de -16de eeuw), Brussel

Schiltz M. , Vandenberghe N. & Gullentops F. 1993: Kaartblad 24 Aarschot. Toelichting bij de geologische Kaart van België, Brussel

Van Ranst E. & Sys C. 2000: Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (schaal 1:20.000), Brussel

Bijlagen

